

יציאות השבת פרק ראשון שבת

בין דאפשר לשיעור בשמאל מדינות. הקסה ריב"א תרומה
מכשר ללא חשך להו למעמד כשמואל ליגור ומיך ר"י
דמ"מ חמת הוא שגורו חף על גידולי תרומה גדולה וזולה לפדע טעם
בבולן: והר"ם אמר לתרומה מעמד מדינת
למדינת: וריב"א הדין לזמן שדו המדינת
לא היו מפרשין כלל בחלמי' וכו' (הר"ם)
שדו מפרשין המדינת (מ"ס) ירמ"ס:

דילמא משמי ליה גביה ואתי
ביה ל"ר תקלה. פי
בקיוערם ולכן גורו דלפי' וירענה
דכו טמאה וקסה לר"י דלמור נהדיה
בפרק כל שעה (פסחים דף לה. ובס)
שמייל תרומה טמאה טהורס מלמנה
ואסוקין מלמלו פי ל"ר לזרס כדמפרס
ההס אלמנה לכסוסי שרי וי"ל כיון
חייטין תוקלה ובפ"ק דפסחים (דף
ל"א) אמר ר"ה תעשה זילף איכא
למור דהכא מודו ב"ה לפעמיס
למך להסקות טעם שלמה על ומן
ורע"ה: **ע"ל** פתן ושמן משום יין.
הקסה ריב"א מ"מ סתמיו טפי כיון
למור נהדיה מפס ושמן ומיך מפני
שהין משמח אלהים והטעם: וה"ו
גידולן נקטו חפ"י שלא כפני ע"ו
הואל והלרס לזכורו משום טעמיס
נתו בו חמסיס דין וחומר יין נכך
ממס כיון דפעמיס ה"ו מנסקין אותו
חפ"י שלא כפני ע"ו:

גילוי חש"ס

דרי"ו דיה שפספס
בדיבה ואפי' אינו זכי
פין מפרש"ל לזמן דף
לא ט"ב מפרש"ל סתם
מ"ס:

ריבוי הנחיל

גידולי תרומה תרומה.
אוקר משום תרומה
שגמא כדו פתן אבל
משום טעמה כדו ישראל
פי' דאפשר לפסד
בשומאל דאמר חתם
אבות שומתן את הפ"י
למחשבה את ריב"א
בפרק ד"ו. אמ דאמר
טעמא הוא דאמר באלו
פסדו בו ביום אלו י"ה רבתי
שומתו בו ביום אלו י"ה רבתי
שומתו את הארץ או
הארץ אפילו ראשון או
אחר כל אשך ומצות
האם כדו תרומה דאמר זה
זה פתן הוא חפ"י
בשומתו וזילף פתן
השומת וז"ל (ד"א)
מפרש ריב"א כדו פתן
והואל האוכל אפילו
ראשון ודאמר אפילו כפי
בו פתן את הארץ
משום טעמה ובה
ראשון וריב"א ב"ה
אפילו ומהו ריב"א
עליו על ראשון על ריב"ו
פי' לזמן פתן שאוקר
הרבה וריב"א. אבל
משום יום לא דאמרין
פסדו (המקלות) כפי
פסדו פתן עליו יום
משום יום אית זמיה
אלא פי' מותרת פתן
האוקר והחסיס ל"י
באד מוסמכ' להו בידא
ה"ו ח' רבתי חללו
ה"ו כדו פתן את תרומתה
גורו בו עזרי וז"ל וז'
שמה אחרים ואלו יין
הפ"י כפי' את תרומתה
ועל הפסולין פסדו
השומת והחסיס ל"י
החסיס תרומה וז' וכן
שוקרין תרומה וז' וכן
יין ומצותין רבתי אחי
ה"ו י"ה רבתי אפילו
ז"ל באד וז"ל ריב"א
פי' תרומה כדו פתן
היהו לא גורו בו אלא
דכיון דאד מוסמכ' פתן
הו' ובהפ"י את אפילו
החסיס טעמה בפרק
שמיס ה"ו פי' ל"י ריב"ו
יהי רבה שומת ובה
טורס כדו פתן פסדו
והואל נכדו שיהא טעמא
בזמיה כדו שיהא י"ה
הואל וריב"א וז"ל אפילו
בזמיה: וירושלמי ד'

מבי רישבא אמר שמואל אף פי' גידולי תרומה
תרומה בו ביום גורו מ"מ א"ר חנינא גזירה
משום תרומה פתורה ביד ישראל אמר רבא
אי דחשידי להבו אפרושי נמי לא ליפרשו
(אלא אמר רבא ישראל) כיון דאפשר
למעבד תבה ארת' כדשמואל ולא קעבד
הימני מדימני אלא פי' גזירה "משום תרומה
בטמאה ביד כהן דילמא מושהי לה גביה
ואתי ליה תקלה: ואידך אמר ר' ה"א ר' ה"א
אמי משמיה דעולא אף פי' מי שההשך לו
בדרך נתן כיסו לנכרי בו ביום גורו:
"ואידך אמר באלו אמר אבימי סנווחאה פתן
ושמנן ויין ובנותיהן כולן מ"מ דבר הן הניחא
לרבי מאיר אלא לר' יוסי שבכרי היין איכא
הא דרב אחא בר אדא דאמר רב אחא בר
אדא אמר ר' יצחק גורו על פתן משום שמנן
ועל שמנן משום יין על פתן משום שמנן
מאי אולמני רשמן מנת אלא גורו על פתן
ושמנן משום יין: ועל יין משום בנותיהן
"ועל בנותיהן משום דבר אחר ועל דבר אחר
משום דבר אחר מאי דבר אחר? אמר רב
בזבבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו
במשכב וזכור אי הכי לר"מ נמי תשכרי היין
ואוכלין וכלים שנוממאו בשוקין? בהדא חשיב
לז"ו: **מתני'** ב"ש אומרים אין שורין דין
ובמטעם כדו שישורו מבעוד
יום ובי"ה מתירין ב"ש אומרים אין גותנין
אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדו
שיהבילו מבעוד יום ולא את הצמר לזורה
אלא כדו שיקלוט העין ובי"ה מתירין ב"ש
אומרים אין פורסין מצודות חיה ועופות ודגים
אלא כדו שיעזרו מבעוד יום ובי"ה מתירין ב"ש
אומרים אין מוכרין לנכרי ואין מוענין עמו ואין
למקום קרוב ובי"ה מתירין ב"ש אומרים אין גותנין עורות לעבדן ולא כלים
לכובס נכרי אלא כדו שיעשו מבעוד יום ובבבולן בית הלל מתירין עם
השמיש

מבי רישבא אמר שמואל אף פי' גידולי תרומה
תרומה בו ביום גורו מ"מ א"ר חנינא גזירה
משום תרומה פתורה ביד ישראל אמר רבא
אי דחשידי להבו אפרושי נמי לא ליפרשו
(אלא אמר רבא ישראל) כיון דאפשר
למעבד תבה ארת' כדשמואל ולא קעבד
הימני מדימני אלא פי' גזירה "משום תרומה
בטמאה ביד כהן דילמא מושהי לה גביה
ואתי ליה תקלה: ואידך אמר ר' ה"א ר' ה"א
אמי משמיה דעולא אף פי' מי שההשך לו
בדרך נתן כיסו לנכרי בו ביום גורו:
"ואידך אמר באלו אמר אבימי סנווחאה פתן
ושמנן ויין ובנותיהן כולן מ"מ דבר הן הניחא
לרבי מאיר אלא לר' יוסי שבכרי היין איכא
הא דרב אחא בר אדא דאמר רב אחא בר
אדא אמר ר' יצחק גורו על פתן משום שמנן
ועל שמנן משום יין על פתן משום שמנן
מאי אולמני רשמן מנת אלא גורו על פתן
ושמנן משום יין: ועל יין משום בנותיהן
"ועל בנותיהן משום דבר אחר ועל דבר אחר
משום דבר אחר מאי דבר אחר? אמר רב
בזבבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו
במשכב וזכור אי הכי לר"מ נמי תשכרי היין
ואוכלין וכלים שנוממאו בשוקין? בהדא חשיב
לז"ו: **מתני'** ב"ש אומרים אין שורין דין
ובמטעם כדו שישורו מבעוד
יום ובי"ה מתירין ב"ש אומרים אין גותנין
אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדו
שיהבילו מבעוד יום ולא את הצמר לזורה
אלא כדו שיקלוט העין ובי"ה מתירין ב"ש
אומרים אין פורסין מצודות חיה ועופות ודגים
אלא כדו שיעזרו מבעוד יום ובי"ה מתירין ב"ש
אומרים אין מוכרין לנכרי ואין מוענין עמו ואין
למקום קרוב ובי"ה מתירין ב"ש אומרים אין גותנין עורות לעבדן ולא כלים
לכובס נכרי אלא כדו שיעשו מבעוד יום ובבבולן בית הלל מתירין עם
השמיש

מבי רישבא אמר שמואל אף פי' גידולי תרומה
תרומה בו ביום גורו מ"מ א"ר חנינא גזירה
משום תרומה פתורה ביד ישראל אמר רבא
אי דחשידי להבו אפרושי נמי לא ליפרשו
(אלא אמר רבא ישראל) כיון דאפשר
למעבד תבה ארת' כדשמואל ולא קעבד
הימני מדימני אלא פי' גזירה "משום תרומה
בטמאה ביד כהן דילמא מושהי לה גביה
ואתי ליה תקלה: ואידך אמר ר' ה"א ר' ה"א
אמי משמיה דעולא אף פי' מי שההשך לו
בדרך נתן כיסו לנכרי בו ביום גורו:
"ואידך אמר באלו אמר אבימי סנווחאה פתן
ושמנן ויין ובנותיהן כולן מ"מ דבר הן הניחא
לרבי מאיר אלא לר' יוסי שבכרי היין איכא
הא דרב אחא בר אדא דאמר רב אחא בר
אדא אמר ר' יצחק גורו על פתן משום שמנן
ועל שמנן משום יין על פתן משום שמנן
מאי אולמני רשמן מנת אלא גורו על פתן
ושמנן משום יין: ועל יין משום בנותיהן
"ועל בנותיהן משום דבר אחר ועל דבר אחר
משום דבר אחר מאי דבר אחר? אמר רב
בזבבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו
במשכב וזכור אי הכי לר"מ נמי תשכרי היין
ואוכלין וכלים שנוממאו בשוקין? בהדא חשיב
לז"ו: **מתני'** ב"ש אומרים אין שורין דין
ובמטעם כדו שישורו מבעוד
יום ובי"ה מתירין ב"ש אומרים אין גותנין
אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדו
שיהבילו מבעוד יום ולא את הצמר לזורה
אלא כדו שיקלוט העין ובי"ה מתירין ב"ש
אומרים אין פורסין מצודות חיה ועופות ודגים
אלא כדו שיעזרו מבעוד יום ובי"ה מתירין ב"ש
אומרים אין מוכרין לנכרי ואין מוענין עמו ואין
למקום קרוב ובי"ה מתירין ב"ש אומרים אין גותנין עורות לעבדן ולא כלים
לכובס נכרי אלא כדו שיעשו מבעוד יום ובבבולן בית הלל מתירין עם
השמיש

תוספות הש"ס
(א) וריב"א דיה שפספס
בדיבה ואפי' אינו זכי
פין מפרש"ל לזמן דף
לא ט"ב מפרש"ל סתם
מ"ס:

הנהגות הב"ח
(א) ריב"א דיה שפספס
בדיבה ואפי' אינו זכי
פין מפרש"ל לזמן דף
לא ט"ב מפרש"ל סתם
מ"ס:

ליקוטי ריב"א
ריב"א דיה שפספס
בדיבה ואפי' אינו זכי
פין מפרש"ל לזמן דף
לא ט"ב מפרש"ל סתם
מ"ס:

הנהגות וצינונים
(א) וריב"א דיה שפספס
בדיבה ואפי' אינו זכי
פין מפרש"ל לזמן דף
לא ט"ב מפרש"ל סתם
מ"ס:

הנהגות וצינונים
(א) וריב"א דיה שפספס
בדיבה ואפי' אינו זכי
פין מפרש"ל לזמן דף
לא ט"ב מפרש"ל סתם
מ"ס:

הנהגות וצינונים
(א) וריב"א דיה שפספס
בדיבה ואפי' אינו זכי
פין מפרש"ל לזמן דף
לא ט"ב מפרש"ל סתם
מ"ס:

הנהגות וצינונים
(א) וריב"א דיה שפספס
בדיבה ואפי' אינו זכי
פין מפרש"ל לזמן דף
לא ט"ב מפרש"ל סתם
מ"ס:

הנהגות וצינונים
(א) וריב"א דיה שפספס
בדיבה ואפי' אינו זכי
פין מפרש"ל לזמן דף
לא ט"ב מפרש"ל סתם
מ"ס:

מבי רישבא אמר שמואל אף פי' גידולי תרומה
תרומה בו ביום גורו מ"מ א"ר חנינא גזירה
משום תרומה פתורה ביד ישראל אמר רבא
אי דחשידי להבו אפרושי נמי לא ליפרשו
(אלא אמר רבא ישראל) כיון דאפשר
למעבד תבה ארת' כדשמואל ולא קעבד
הימני מדימני אלא פי' גזירה "משום תרומה
בטמאה ביד כהן דילמא מושהי לה גביה
ואתי ליה תקלה: ואידך אמר ר' ה"א ר' ה"א
אמי משמיה דעולא אף פי' מי שההשך לו
בדרך נתן כיסו לנכרי בו ביום גורו:
"ואידך אמר באלו אמר אבימי סנווחאה פתן
ושמנן ויין ובנותיהן כולן מ"מ דבר הן הניחא
לרבי מאיר אלא לר' יוסי שבכרי היין איכא
הא דרב אחא בר אדא דאמר רב אחא בר
אדא אמר ר' יצחק גורו על פתן משום שמנן
ועל שמנן משום יין על פתן משום שמנן
מאי אולמני רשמן מנת אלא גורו על פתן
ושמנן משום יין: ועל יין משום בנותיהן
"ועל בנותיהן משום דבר אחר ועל דבר אחר
משום דבר אחר מאי דבר אחר? אמר רב
בזבבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו
במשכב וזכור אי הכי לר"מ נמי תשכרי היין
ואוכלין וכלים שנוממאו בשוקין? בהדא חשיב
לז"ו: **מתני'** ב"ש אומרים אין שורין דין
ובמטעם כדו שישורו מבעוד
יום ובי"ה מתירין ב"ש אומרים אין גותנין
אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדו
שיהבילו מבעוד יום ולא את הצמר לזורה
אלא כדו שיקלוט העין ובי"ה מתירין ב"ש
אומרים אין פורסין מצודות חיה ועופות ודגים
אלא כדו שיעזרו מבעוד יום ובי"ה מתירין ב"ש
אומרים אין מוכרין לנכרי ואין מוענין עמו ואין
למקום קרוב ובי"ה מתירין ב"ש אומרים אין גותנין עורות לעבדן ולא כלים
לכובס נכרי אלא כדו שיעשו מבעוד יום ובבבולן בית הלל מתירין עם
השמיש

קאמרי הרמב"ם והמרדכי שהשכר אסור אבל הגאון מדבר במתקן או חנוך שהשכירו הישראל לגוי והמלאכה כולה מוטלת על הגוי לבדו ומותר להשכירו לגוי מדינה אלא שהכמים אסורים מפני מראית העין אם עבר והשכירו שכרו מותר דעבדיה לאיסורא ולא יעמיד ביד הגוי שכרו. אלא דקשיא לי צהך עובדא דאיתא במרדכי (שם סי' רמז) דהגויים אפו בשבת על כרחו של ישראל ולמה יהא שכרו אסור הלא רש"י והמפרשים פירשו צהך דאם נאז לחשטן אסור דהיינו טעמא דגלי דעמיה דשלתו הוה ואסור משום שכר שבת וכשאלו צו נעל כרחו פשיטא דלא מיחוי כשלותו, ונראה דהך עובדא דנמרדכי בשם רבינו גרשם אינו מפרש הך דאם נאז לחשטן אסור משום דמיחוי כשלותו אלא אסור משום שכר שבת גרידא דסוף סוף חילופי שבת הוא יד ואסור מיהו נראה דוקא צהך עובדא דנמנו לו שכר אפייה בעד יום שבת בלבדו אבל אם אפו צו הרבה ימים כיון שהיה נעל כרחו דלא מיחוי כשלותו משום שכר שבת נמי ליכא כיון דהוי בהנלעת שאר ימי השבת ולפי זה הא דהמיר הגאון השכר היינו דוקא בהנלעת שאר הימים דשלא בהנלעת אף רב נטרונאי מודה דאסור משום שכר שבת כדאיתא בפרק הוצב (בגא מעשה נח.) והשתא נראה דלפין מן שחולק על הוראת רב נטרונאי דכיון שהמלאכה כולה מוטלת על הגוי וגם השכירות שוטל הוי בהנלעת שאר הימים הכל מודים דדרי דעביד, ובהגהות שו"ע (סי' נמשך אחר דברי ר"י וכתב ואם עבר והשכירו במקום האסור יש אומרים שהשכר מותר ויש אומרים שאסור וכן עיקר עכ"ל ולפע"ד דלפין כלל מהלוקק וכדפירשמי: **ובת"ב** ר"י כתבו התוספות סוף פרק קמח דע"ו ע"ש מהר"ם דאריסות שדה שנוטל בגוף השדה דמי לשותף אבל בקבלנות דביח שנוטל מעות בשכרו לא הוי כשותף ואסור ולהכי מרחץ דלא שייך ליטול בגוף המרחץ אלא נוטל מעות בשכרו אסור ולפי זה יש להחזיר להשכיר ריחיים לגוי היכא שנוטל בקמח לפי חלקו ואינו נוטל מעות דהוי כמו שותפות ודין מותר כדון ריחיים כשנוטל מנגוף חלקו לפי חלקו ושרי ואין נראה כן דברי הרמב"ם ושאר פוסקים אלא במרחץ נמי שרי בנטל חלקו במעות לפירות דמרחץ מעות נינהו עכ"ל ולפע"ד נראה דלא עלה על דעת הר"ם לומר דבמרחץ אף על פי שנוטל חלקו בריות במעות אסור דאם כן אמאי אמרו אריסותא דמרחץ לא עבדי אינשי הא אפילו עבדי אריסא למרחץ דהיינו שנוטל חלקו בריות במעות נמי אסור מדינא לפי דעת ר"י אלא פירוש דברי הר"ם הכי הוא דשדה כיון דלאריסותא קיימא וגם קבלו הגוי באריסותא שליש וכו' כמו שרגילין לקבל וגם אינו נוטל מעות דבר קצוב בשכרו דמי לשותף אבל בקבלנות דביח דנעל כרחו אי אפשר בענין אחר אלא שנוטל דבר קצוב בשכרו לא הוי כשותף אלא כשכירו ושלוחו ולהכי קאמר במרחץ כיון דלפין דרך לחמו באריסות ראה לומר שיהא לו חלק בריות הן רב הן מעט אלא דבר קצוב בשכרו וכיון דלא שייך זה בגוף המרחץ אסור דהוי כשלותו ולפי זה נרתיים אם נוטל חלקו בקמח הוי כשותף וכך הם דברי ספר התרומה בסיומן קמ"ו והסמ"ג (ל"ח דף כ"א ע"ג, והסמ"ק בס"י (רפ"ג ע"ג) עיי"ש טו:] **בת"ב** המרדכי בסוף פרק כל כתבי (סי' מ"א) לא ישכיר אדם מרחצו לגוי פרי"ם כיון דלא נאסר אלא משום דנקראת על שמו דוקא אסור כשהמרחץ ביד ישראל אבל כשהמרחץ צדשות אחר בפני עלמנו ומכירין על שם שמושכר הוא לו ממש אין לחוש עכ"ל והב"י כתב דין אחר על שם ר"ם בסוף סיומן זה ממש איכא דכשהמרחץ ביד ישראל אסור משום שכידי יום וכו' ויש להעיר עליו לגמור כל המלאכה ה"ו נקרא קבלן עיי"ש. ין תורתך של ראשונים (הורו"ח) ח"ב עמוד נח: [א] בן הוא בדפו"ר ובתשובות הגאונים שם, וד"ל פור וקציעה כאן: והשיב (באוסן) שאמרתם [אין] שכרו אסור וכן נ"ל להגיה (מסבא) ואפילו במקום וכו' אם השכירו, עבדיה לאיסור (כלומר האיסור שעשה עשה) ולא יעמיד ביד הגוי (כלומר רק מכאן ולהבא יזהר שלא יעמיד המרחץ עוד ביד הגוי, ואז) שכרו שגבר (עשה) מותר. כך נ"ל לפרש ולהגיה כדי

המרחץ או המגור אבל אם שוכרו בדבר ידוע לכל יום אסור דהיינו הדין שהשוכר את הפועל טו, אף לשון משכירו קשה על זה דאם כן הוה ליה לכחוב אבל אם היה שוכרו וזה הוכחה על גירסתו בהנלעת דלהיא נירכא אמי שפיר משכירו:

[ב"ב] כתוב במשניות הגאונים ין נשאל מפני רב נטרונאי ישראל שקנה מרחץ או פורני [מגוי] והשכירם לגוי והגוי עושה בהם מלאכה שכרו מותר או לא כי יש גאונים אומרים מפני שנקראת על שמו ויש מי שמחיר משום דמה שאמרו מפני שנקראת על שמו אינו

סימן רמד

פרטי רסוי דיינים המבוארים בזה הסימן [א"ב] ביון בית או עשיית מלאכה על ידי גוי בקבלנות: [ה] גוי שהוא שכיר לשנה לעשות מלאכה מיוחדת:

[א"א] ישראל ששכר גוים לבנות לו בית

אלא בישראל שנה לעמנו מרחץ או פורני ושב הוא בעמנו בהם ופעמים שישיכירה וישאר שמו עליה אבל מי שלא ישב בה ולא נקרא עליו שמו מעולם אלא מגוי קנאו ולגוי השכירו למה נאסר והשיב שאמרתם שכרו אסור יאן אפילו במקום שאסור להשכיר המרחץ לגוי אם השכירו לו עבדיה לאיסורא ולא יעמיד ביד הגוי שכרו מותר וזה שלא נקרא שמו עליו מעולם ואין צו חשש מראית העין כל עיקר אין אנו רואים צו איסור עכ"ל, ומה שכתב אפילו במקום שאסור להשכיר אם השכיר שכרו מותר אין כן דעת הרמב"ם והמרדכי כמו שאכתוב בסיומן רמ"ה (ד: ד"ה נמנו במרחץ): **בת"ב** המוספות בסוף פרק דעבדה וזה (כא: סוף ד"ה אריסא) וז"ל והר"ם היה נותן טעם דלהכי מותר באריסות שדה דכיון שאינו נוטל מעות בשכרו אלא נוטל בגוף [הקרקע] דמי לשותף אבל בקבלנות דביח שנוטל מעות בשכרו לא הוי כשותף ואסור ולהכי קאמר הכא דמרחץ אסור דאריסותא למרחץ לא עבדי אינשי דכיון שנוטל מעות בשכרו ולא שייך ליטול זה בגוף המרחץ אסור ולפי"ז יש להחזיר להשכיר ריחיים לגוי היכא שנוטל בקמח לפי חלקו ואינו נוטל מעות דהוי כמו שותפין, וכן נראה ממה שכתב הכל צו (סי' לא, כט ע"ד) בשם רבינו פרץ וכן כתבו סמ"ק [ב] והגהות (מייטן) פ"ו בשם ספר התרומה [ג] וכתבו עוד שדין חנוך כדון ריחיים שאם נוטל מנגוף הפת לפי חלקו שרי, ואין נראה כן דברי הרמב"ם ולא מדעת שאר פוסקים אלא חלקו בין מרחץ לשאר דברים בך, משמע דכי היכי דשרי ריחיים ומגור בנטל חלקו בקמח ופח הכי נמי שרי במרחץ בנטל חלקו מריות המרחץ במעות לפירות דמרחץ מעות נינהו ומאי דלמרינן אריסותא למרחץ לא עבדי אינשי היינו לומר שמתוך שהאריסות מרובות ושכרו מועט אין דרך לחמו לאריס וכמו שכתב הר"ן בס"פ כל כתבי (מו: ד"ה גרסי'): **בת"ב** הגאון מהר"י אטובה ז"ל בשם ר"ת (ע"ו יט ע"ב) שאם יש לישראל דירה ובחובה מרחץ שאין רוחצין צו אלא שכני הדירה מותר להשכיר לגוי ונפקא מינה למקום שאין רוחצין להשכיר מרחץ ואפי"ה כהכא גוונא שרי משום דמאחר שאין רוחצין צו אלא שכני הדירה כבר ידוע להם שהשכירו לגוי (ב:)

פשיטא דלא מיחוי כשלותו, ונראה דהך עובדא דנמרדכי בשם רבינו גרשם אינו מפרש הך דאם נאז לחשטן אסור משום דמיחוי כשלותו אלא אסור משום שכר שבת גרידא דסוף סוף חילופי שבת הוא יד ואסור מיהו נראה דוקא צהך עובדא דנמנו לו שכר אפייה בעד יום שבת בלבדו אבל אם אפו צו הרבה ימים כיון שהיה נעל כרחו דלא מיחוי כשלותו משום שכר שבת נמי ליכא כיון דהוי בהנלעת שאר ימי השבת ולפי זה הא דהמיר הגאון השכר היינו דוקא בהנלעת שאר הימים דשלא בהנלעת אף רב נטרונאי מודה דאסור משום שכר שבת כדאיתא בפרק הוצב (בגא מעשה נח.) והשתא נראה דלפין מן שחולק על הוראת רב נטרונאי דכיון שהמלאכה כולה מוטלת על הגוי וגם השכירות שוטל הוי בהנלעת שאר הימים הכל מודים דדרי דעביד, ובהגהות שו"ע (סי' נמשך אחר דברי ר"י וכתב ואם עבר והשכירו במקום האסור יש אומרים שהשכר מותר ויש אומרים שאסור וכן עיקר עכ"ל ולפע"ד דלפין כלל מהלוקק וכדפירשמי: **ובת"ב** ר"י כתבו התוספות סוף פרק קמח דע"ו ע"ש מהר"ם דאריסות שדה שנוטל בגוף השדה דמי לשותף אבל בקבלנות דביח שנוטל מעות בשכרו לא הוי כשותף ואסור ולהכי מרחץ דלא שייך ליטול בגוף המרחץ אלא נוטל מעות בשכרו אסור ולפי זה יש להחזיר להשכיר ריחיים לגוי היכא שנוטל בקמח לפי חלקו ואינו נוטל מעות דהוי כמו שותפות ודין מותר כדון ריחיים כשנוטל מנגוף חלקו לפי חלקו ושרי ואין נראה כן דברי הרמב"ם ושאר פוסקים אלא במרחץ נמי שרי בנטל חלקו במעות לפירות דמרחץ מעות נינהו עכ"ל ולפע"ד נראה דלא עלה על דעת הר"ם לומר דבמרחץ אף על פי שנוטל חלקו בריות במעות אסור דאם כן אמאי אמרו אריסותא דמרחץ לא עבדי אינשי הא אפילו עבדי אריסא למרחץ דהיינו שנוטל חלקו בריות במעות נמי אסור מדינא לפי דעת ר"י אלא פירוש דברי הר"ם הכי הוא דשדה כיון דלאריסותא קיימא וגם קבלו הגוי באריסותא שליש וכו' כמו שרגילין לקבל וגם אינו נוטל מעות דבר קצוב בשכרו דמי לשותף אבל בקבלנות דביח דנעל כרחו אי אפשר בענין אחר אלא שנוטל דבר קצוב בשכרו לא הוי כשותף אלא כשכירו ושלוחו ולהכי קאמר במרחץ כיון דלפין דרך לחמו באריסות ראה לומר שיהא לו חלק בריות הן רב הן מעט אלא דבר קצוב בשכרו וכיון דלא שייך זה בגוף המרחץ אסור דהוי כשלותו ולפי זה נרתיים אם נוטל חלקו בקמח הוי כשותף וכך הם דברי ספר התרומה בסיומן קמ"ו והסמ"ג (ל"ח דף כ"א ע"ג, והסמ"ק בס"י (רפ"ג ע"ג) עיי"ש טו:] **בת"ב** המרדכי בסוף פרק כל כתבי (סי' מ"א) לא ישכיר אדם מרחצו לגוי פרי"ם כיון דלא נאסר אלא משום דנקראת על שמו דוקא אסור כשהמרחץ ביד ישראל אבל כשהמרחץ צדשות אחר בפני עלמנו ומכירין על שם שמושכר הוא לו ממש אין לחוש עכ"ל והב"י כתב דין אחר על שם ר"ם בסוף סיומן זה ממש איכא דכשהמרחץ ביד ישראל אסור משום שכידי יום וכו' ויש להעיר עליו לגמור כל המלאכה ה"ו נקרא קבלן עיי"ש. ין תורתך של ראשונים (הורו"ח) ח"ב עמוד נח: [א] בן הוא בדפו"ר ובתשובות הגאונים שם, וד"ל פור וקציעה כאן: והשיב (באוסן) שאמרתם [אין] שכרו אסור וכן נ"ל להגיה (מסבא) ואפילו במקום וכו' אם השכירו, עבדיה לאיסור (כלומר האיסור שעשה עשה) ולא יעמיד ביד הגוי (כלומר רק מכאן ולהבא יזהר שלא יעמיד המרחץ עוד ביד הגוי, ואז) שכרו שגבר (עשה) מותר. כך נ"ל לפרש ולהגיה כדי

רמד פרטי רסוי דיינים המבוארים בזה הסימן [א"ב] ביון בית או עשיית מלאכה על ידי גוי בקבלנות: [ה] גוי שהוא שכיר לשנה לעשות מלאכה מיוחדת: **[א"א]** ישראל ששכר גוים לבנות לו בית

דרכי משה

(ב) וכן כתב באור זרוע (הל' ערב שבת סי' ב סוף סק"ד) דככהא גוונא שרי:

הגהות והערות

לח ציור והבנה בלשון זה, וצ"ל בגוף הספר תשובות הגאונים שאינו נמצא אחר, עכ"ל המור וקציעה. ובב"ב כאן (ד"ה כתב ב"י) העתיק "ולא יעמיד ביד הגוי שכרו" ונראה שפירש דקאי אלמעלה "שלא יעמיד ביד הגוי שכרו שכרו מותר הוא": [ב] עיין בהגהות סמ"ק סימן רפ"ג ע"ג, ובסמ"ק שם ע"ג שם: [ג] עיין בליקוט מפרשים בסוף התורה: [ד] עיין משי"כ לקמן סי' רמ"ה אות ר' בענין גירסת הבי"י והבי"ח במרחץ שם: [טו] עיין מאמר מרדכי סק"א מה שהקשה על דברי הבי"ח כאן:

לח ציור והבנה בלשון זה, וצ"ל בגוף הספר תשובות הגאונים שאינו נמצא אחר, עכ"ל המור וקציעה. ובב"ב כאן (ד"ה כתב ב"י) העתיק "ולא יעמיד ביד הגוי שכרו" ונראה שפירש דקאי אלמעלה "שלא יעמיד ביד הגוי שכרו שכרו מותר הוא": [ב] עיין בהגהות סמ"ק סימן רפ"ג ע"ג, ובסמ"ק שם ע"ג שם: [ג] עיין בליקוט מפרשים בסוף התורה: [ד] עיין משי"כ לקמן סי' רמ"ה אות ר' בענין גירסת הבי"י והבי"ח במרחץ שם: [טו] עיין מאמר מרדכי סק"א מה שהקשה על דברי הבי"ח כאן:

בתיר רבינו תם (ספר הישר ט"ז סי' ו'). המוספות (כא: ד"ה אריסא) והרא"ש (פי' נג) כתבו נפ"ק דעבודה זרה שלמד כן מאריסות שדה שחלק הישראל משביח במלאכה ואפילו הכי שרי א"א כל שכן קבלנות שאין שבת לישראל כלל צמה שממהר לנטות לו בשבת וכן כתבו עוד המוספות נפ"ק דשבת (ח: ד"ה אין טענין) אמתיטין דלין טומינן עורות לעבדן והס ז"ל דמו ראימיו והעלו דלא דמי לאריסות שדה לעולם הוא רגילות לקבל שדה באריסות למחלה

לשלים ולרביע אבל צננין בית רגילות בית רגילות לשכור מידי יום יום והרואה אינו אומר קבלנותיה עבד אלא שכירי יום וינהו יום ודומה כמי ששאל מלוה לעשות לו מלאכה בשבת ב וראה מירושלמי וגם בתלמודא דין פרק מי שהפך (מועד קטן יא:) וכמו שאכתוב בסמוך. וכתבו שם המוספות והרא"ש והמרדכי (ט"ז סי' מה, שם סי' מא) שרבינו תם לא סמך על הוראמו כשנה צימו, ונראה לי דמשום הכי לא כתב רבינו רבינו תם מחיר ור"י אומר אלא כתב היה מחיר רבינו תם כלומר מחלה היה מחיר רבינו תם אבל אחר כך כשבא מעשה לידו לא המחיר [ה] (ק):

בקבלנות (ה) היה מחיר רבינו תם (ו) שיבנו לרא" בשבת. ורבינו יצחק אסור (ג) ואפילו סיתת הגוי האבנים בביתו בשבת (ד) אסור לישראל לשקען העין אבל בית שהרגילות הוא לשכור פועלים מידי יום ויום יש לאסור מפני הרווחים שיאמרו דהפועלים שכרי יום וינהו יום וה"ל שלוחם של ישראל ולפי זה אם הפועלים עושים המלאכה מחוץ לתחום וגם אין עיר אחרת בחוץ התחום של הפועלים ליכא איסורא דהוי כמילתא דלינעא והכי משמע בירושלמי דפוסק הלכה כרשב"א דבקיבלת מחוזה אסור תוך התחום. ונראה דלרבינו תם ליכא ראייה מהירושלמי דכיון דבתלמודא דין סוף פרק קמא דע"ו משמע דקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דשדה לאריסות קיימא ושרי ודלא כרבי שמעון בן אלעזר דאמר אס כן בקבלנות דבית נמי דשרי במכל שכן לרבן שמעון בן גמליאל כדפי' לרבינו תם ממילא אידמיא לר"ש בן אלעזר דאסור. ואינו מבין דברי הרא"ש שאמר כי לא מצינו בתלמוד שלנו שחולק על מה שפסק בירושלמי כר"ש בן אלעזר דהלא מצינו דחולק דכפירשסי לרבינו תם, וזכיר לומר דלר"י דחולק ארבינו תם ואומר דבקיבלת דבית יש לאסור ויחד מבשרה באריסות השאה ודאי איכא למימר כיון שפוסק בתלמוד ירושלמי כר"ש בן אלעזר דבקיבלת מחוזה אסור תוך התחום הכי נקטינן כיון דלא מצינו בתלמוד שלנו שחולק עליו דמה שמחיר תלמוד שלנו באריסות בשדה היינו טעמא משום דליכא למימר תם מפני הרווחים מה שאין כן בקיבלת מחוזה וכפירש"י ר"י: וכתבו המוספות ושאר מפרשים כולם דר"ת לא סמך על הוראמו כשנה

צ"י שלכך כתב רבינו היה מחיר ר"ת כלומר מחלה היה מחיר ר"ת לא המחיר. ונראה לפי זה אם עבר אדם והניח לנטות ביתו בשבת בקבלנות דלין לאסור עליו ביתו מלדור זו דכיון דר"ת היה מחיר אף על פי דלמעשה לא המחיר לנטות למחלה מכל מקום דיעבד יש לסמוך אר"ת צמה שהיה מחיר להלכה אף למחלה וכדי להורות דין זה כתב רבינו דר"ת היה מחיר דלא לא כן קשה דמאי נפקא מינה צמה שהיה מחיר כיון שלכוף לא המחיר ועוד משמע להדיא מלשון המוספות סוף פרק קמא דע"ו דכ"ה אריסא דלא חזר ר"ת מהוראמו ר' אלא דהמחיר על עצמו וכשכנה צימו לא הויה גוים לנטות בשבת עכ"ל משמע דלאחרים המחיר למחלה ולפיכך אף על פי דנהגין כר"י מכל מקום דיעבד כדאי הוא ר"ת לסמוך עליו דיעבד דמוחר ליכנס לתוך הבית אם עבר וצנו גוים בשבת ואין לר"י לומר כדכיתוב מותר לשקען צננין וכמו שכתב בסוף סימן זה ה):

ב ואפ"י סיתת הגוי וכו'. כן כתבו שם המוספות והרא"ש מדגרסינן בירושלמי (שם פ"א ה"ח) אומנים גוים שהיו עושין עם ישראל בחוץ ביתו אסור בחוץ במיהם מותר אחר רבי שמעון בן אלעזר צמה דברים אמורים בתלום אבל במחוזה אסור ופוסק הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ואף לפסול האצנים ולחוקן הקורות אפילו צימו של גוי אסור כיון דלדורך מחוזה הוא דהא במחוזה כהאי גוונא פליגי ופסיק הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דאילו לעשות הצנין עצמו אפילו רבנן מודו דאסור דברשות ישראל הוא עד כאן, ונראה מדברייהם דמדינא אסור ג' וכן נראה מדברי

ביתו וכתב צ"י שלכך כתב רבינו היה מחיר ר"ת כלומר מחלה היה מחיר ר"ת לא המחיר. ונראה לפי זה אם עבר אדם והניח לנטות ביתו בשבת בקבלנות דלין לאסור עליו ביתו מלדור זו דכיון דר"ת היה מחיר אף על פי דלמעשה לא המחיר לנטות למחלה מכל מקום דיעבד יש לסמוך אר"ת צמה שהיה מחיר להלכה אף למחלה וכדי להורות דין זה כתב רבינו דר"ת היה מחיר דלא לא כן קשה דמאי נפקא מינה צמה שהיה מחיר כיון שלכוף לא המחיר ועוד משמע להדיא מלשון המוספות סוף פרק קמא דע"ו דכ"ה אריסא דלא חזר ר"ת מהוראמו ר' אלא דהמחיר על עצמו וכשכנה צימו לא הויה גוים לנטות בשבת עכ"ל משמע דלאחרים המחיר למחלה ולפיכך אף על פי דנהגין כר"י מכל מקום דיעבד כדאי הוא ר"ת לסמוך עליו דיעבד דמוחר ליכנס לתוך הבית אם עבר וצנו גוים בשבת ואין לר"י לומר כדכיתוב מותר לשקען צננין וכמו שכתב בסוף סימן זה ה):

ב ואפ"י סיתת הגוי וכו'. כן כתבו המוספות סוף פרק קמא דע"ו וספר התרומה סימן רכ"ז וסמ"ג (ל"ח) דף י"ט ע"ג והנהגות (תימתימות) נפ"י (אוח מ) מדגרסינן בירושלמי (שם פ"א ה"ח, ע"י פ"א ה"ח) אומנים גוים שהיו עושין עם ישראל בחוץ ביתו אסור בחוץ במיהם מותר אחר ר"ש בן אלעזר צמה דברים אמורים בתלום אבל במחוזה אסור ופוסק הלכה כרבי שמעון בן אלעזר וכתבו שם דהא על כרחך במחוזה כהאי גוונא פליגי ופסק כר"ש בן אלעזר דאסור דאילו לעשות הצנין עצמו אפילו רבנן מודו דאסור דברשות ישראל הוא ואסור שהרי אף תלוש כגון כלים לכושם ועורות לעבדן לא שרי אלא צימו של גוי שהא תנן ובית הלל ממירין עם השמש כדי שיכול ללאת מפסח

דרכי משה
רמד (א) ובתוספות פרק קמא דעבודה זרה (כא: ד"ה אריסא) משמע דרבינו תם לא החזיר אלא על עצמו ועיי"ש [ג]:

דרכי משה

רמד (א) ובתוספות פרק קמא דעבודה זרה (כא: ד"ה אריסא) משמע דרבינו תם לא החזיר אלא על עצמו ועיי"ש [ג]:

פרישה

שלין שבת לישראל כלל צמה שממהר לנטות לו בשבת: ור"י אסור. מטעם הני"ל דאין דומה לאריס כמי שהילקמי (בא"ח א): (ג) ואפ"י סיתת וכו'. משום שהן לזורך מחוזה: (ד) אסור לישראל לשקען וכו'. עיין לקמן סימן תקמ"ג שם כתב רבינו שבת שגמיה באיסור אסור ו' ליכנס בו: ואם אינו מפורסם שהוא של ישראל מותר בן כתב הכל ט' וכן פסק רמ"א (ד"ח קמ"ג ובשו"ע סוף כ'):

רמד (ה) היה סתיר ר"ת וכו'. צ"י דקדק מלשון היה מחיר פירוש מחלה היה מחיר אבל כשבא לנטות ביתו לא סמך על היחוד וכן הוא בתוספות משום שיש לחלק באריסות שדה לעולם הוא דרכו לקבל באריסות מה שאין כן צננין שלפעמים שוכרים מידי יום צימו והרואה יאמר שישראל זה לו לעשות מלאכה בשבת: (ב) שיבנו בו בשבת. דהא אפילו אריסות שדה חלק ישראל משביח במלאכה שרי על שכן בקבלנות

חדושי מהר"ח והגהות

רמד [ה] ונראה לפי זה אם עבר אדם והניח לנטות ביתו בשבת בקבלנות דלין לאסור עליו ביתו מלדור זו דכיון דר"ת היה מחיר אף על פי דלמעשה לא המחיר לנטות למחלה מכל מקום דיעבד יש לסמוך אר"ת צמה שהיה מחיר להלכה אף למחלה וכדי להורות דין זה כתב רבינו דר"ת היה מחיר דלא לא כן קשה דמאי נפקא מינה צמה שהיה מחיר כיון שלכוף לא המחיר ועוד משמע להדיא מלשון המוספות סוף פרק קמא דע"ו דכ"ה אריסא דלא חזר ר"ת מהוראמו ר' אלא דהמחיר על עצמו וכשכנה צימו לא הויה גוים לנטות בשבת עכ"ל משמע דלאחרים המחיר למחלה ולפיכך אף על פי דנהגין כר"י מכל מקום דיעבד כדאי הוא ר"ת לסמוך עליו דיעבד דמוחר ליכנס לתוך הבית אם עבר וצנו גוים בשבת ואין לר"י לומר כדכיתוב מותר לשקען צננין עכ"ל, ועיין ט"ז (פ"ק ד) ומגן אברהם (פ"ק ו) ופליה רבה (פ"ק ח):

רמד [ה] ונראה לפי זה אם עבר אדם והניח לנטות ביתו בשבת בקבלנות דלין לאסור עליו ביתו מלדור זו דכיון דר"ת היה מחיר אף על פי דלמעשה לא המחיר לנטות למחלה מכל מקום דיעבד יש לסמוך אר"ת צמה שהיה מחיר להלכה אף למחלה וכדי להורות דין זה כתב רבינו דר"ת היה מחיר דלא לא כן קשה דמאי נפקא מינה צמה שהיה מחיר כיון שלכוף לא המחיר ועוד משמע להדיא מלשון המוספות סוף פרק קמא דע"ו דכ"ה אריסא דלא חזר ר"ת מהוראמו ר' אלא דהמחיר על עצמו וכשכנה צימו לא הויה גוים לנטות בשבת עכ"ל משמע דלאחרים המחיר למחלה ולפיכך אף על פי דנהגין כר"י מכל מקום דיעבד כדאי הוא ר"ת לסמוך עליו דיעבד דמוחר ליכנס לתוך הבית אם עבר וצנו גוים בשבת ואין לר"י לומר כדכיתוב מותר לשקען צננין עכ"ל, ועיין ט"ז (פ"ק ד) ומגן אברהם (פ"ק ו) ופליה רבה (פ"ק ח):

הגהות והערות

רמד [א] בכמה דפו"י איחא שיבנו בו בשבת (וכ"ה בפרישה): * עיין לברשי שרד כאן אות א'. [ב] עיין בשו"ע התניא סי' רמ"ג בקונט"א סק"א, ועיין לשון הפרישה כאן סוף סק"א: [ג] ר"י שהוא דין גמור ולא דרך חומרא, אבל איסורו הוא רק מפני מראית העין, (ועיי' בעין זה בלבושי שרד סי' רמג אות יז): [ד] עיין רבינו ירוחם ריש חלק י"ב (דף ס"ב סק"א) שכתב: וגם ר"ת חזר בו ולא רצה לעשות מעשה כשבנה ביתו (מאמר מרדכי סק"ב): [ה] ברוצתו צ"ב ועיי' מה שכתב לקמן סוף סעיף ב': [ו] שם איחא וכו'ן להחמיר' עיין ב"ח כאן סוף ס"ב:

רמד [א] בכמה דפו"י איחא שיבנו בו בשבת (וכ"ה בפרישה): * עיין לברשי שרד כאן אות א'. [ב] עיין בשו"ע התניא סי' רמ"ג בקונט"א סק"א, ועיין לשון הפרישה כאן סוף סק"א: [ג] ר"י שהוא דין גמור ולא דרך חומרא, אבל איסורו הוא רק מפני מראית העין, (ועיי' בעין זה בלבושי שרד סי' רמג אות יז): [ד] עיין רבינו ירוחם ריש חלק י"ב (דף ס"ב סק"א) שכתב: וגם ר"ת חזר בו ולא רצה לעשות מעשה כשבנה ביתו (מאמר מרדכי סק"ב): [ה] ברוצתו צ"ב ועיי' מה שכתב לקמן סוף סעיף ב': [ו] שם איחא וכו'ן להחמיר' עיין ב"ח כאן סוף ס"ב:

5

ס פ ר

שאלות ותשובות כתב סופר

על ארבעה חלקי שולחן ערוך

מ א ת

רבינו **אברהם שמואל בנימין סופר** זצוקללה"ה
אב"ד ור"מ דק"ק פרעסבורג יצ"ו

בתוספת:

- א) תשובות מרבינו המחבר ז"ל מכתב"ד וממה שנדפסו בספרים שונים.
- ב) מפתח הספרים.
- ג) מפתח הענינים עפ"י סדר א"ב.
- ד) "ליקוטי הערות" על הספר.
- ה) תולדות רבינו המחבר ז"ל.
- ו) מפתח השואלים.

אוצר החכמה

ערוך ומסודר ויוצא לאור

על ידי

מכון להוצאת ספרים וחקר כתב"ד ע"ש החתם סופר זל

יוצא לאור מחדש

בעזרת תרומתו הנדיבה של

הרב אברהם יוסף שפירא שליט"א

חתן נכד מרן המחבר זי"ע

שנת תדש"ם לפ"ק

שאלות

כתב סופר האו"ח

ותשובות

ללא יתנו למד ל"ה ויהיו... כל הקוסמים... נהגו כפי שנהגו...

ואמרו... כי הלא להשיג... ומה שהיה... ומה שהיה... ומה שהיה...

ואמר... תורה שיהיה... ומה שהיה... ומה שהיה... ומה שהיה...

ובל... לא להחזיק... ומה שהיה... ומה שהיה... ומה שהיה...

תשובה... ומה שהיה... ומה שהיה... ומה שהיה...

למנוחה... ומה שהיה... ומה שהיה... ומה שהיה...

ודבר... ומה שהיה... ומה שהיה... ומה שהיה...

א לפי... ומה שהיה... ומה שהיה... ומה שהיה...

ב אשר... ומה שהיה... ומה שהיה... ומה שהיה...

ג וה... ומה שהיה... ומה שהיה... ומה שהיה...

ס פ ר

אגרות משה

אבן העזר

והם מה שחנני השי"ת להשיב לשואלים אותי מתלמידי וחברי דבר
ה' זו הלכה, וגם מה שבאתי בכתובים לגדולי תורה
להשתעשע בדברי תורה.

מ א ת

משה פיינשטיין

ר"ם מתיבתא תמארת ירושלים בנוא יארק
זמלפנים אבד"ק ליובאן, פלך מינסק

בן אאמו"ד הגאון הצדיק חסיד ועניו מרן ר' דוד זצ"ל
שהית אבד"ק אוודא זמטראבין ברוסיא

נוא יארק

שנת תשל"ד לפ"ק

משום דיש שיחשדו אף בשוין, עכ"ם ראייה מהרא"ש שבעי רוב ודאי ליכא.

וראייתו מש"ע סעי' ב' שכתב במרחץ ותנור אם מנהג רוב אנשי אותו המקום להשכירם או ליתנם באריסות מותר דמשמע דלהיתרא בעינן רובא. גמי איגו ראייה לשדה וכדומה דהוא רק במרחץ ותנור, וכן מוכרח בגמ' דע"ז דמקשה מרחץ גמי אמרי אריסותא עביד ולא יחשדוהו כמו שאתה אומר בשדה שלא יחשדוהו משום שיאמרו דעושה באופן המותר ולא תירץ שבשדה רובה לאריסותא ולא במרחץ אלא תירץ דאריסא במרחץ לא עבדי אינשי מלשון זה משמע שיש בזה טעם כמו שכתב הר"ן ס"פ כל כתבי לפי שהוצאותיו מרובות ושכרו מועט ולכן לא יתלו באופן המותר שהוא רק באופן שאינו טוב להעסק להרויח מזה, וא"כ משמע שאם לא היה טעם ע"ז שאין נותנין מרחץ לאריסותא היה מותר דהיו תולין באופן המותר, חזינן דבליכא טעם רק מצד מנהג העיר לבד היה מותר גם במרחץ, וא"כ היכי איירי אם רוב אנשי המקום משכירין ונותנין באריסות גם במרחץ לא מסתבר לאסור כיון דעכ"ם ידוע שרובן אין משגיחין על הטעם ועושין באריסות שהוא אופן המותר מה"ת יחשדוהו שעושה דרך האיסור שלא כהרוב וכמפורש ברא"ש ובש"ע שאף במרחץ מותר ברוב אנשי אותו המקום להשכירם או ליתנם באריסות, אלא בהכרח איירי הגמ' באחד מב' דרכים א) אף במעוט בשכירות ובאריסות דבשדה עכ"פ מותר כיון שליכא טעם שלא לעשות בשכירות ובאריסות מצד העסק לא יחשדוהו שזה גופיה שעושה בשבת מוכיח שעושה באופן המותר וזהו שיטת ר"ת ולכן התיר בבתיים בקבלנות כמו שדה אף שהמעוט עושין בקבלנות ואולי אף באין עושין כלל באותה העיר בקבלנות גמי מתיר כיון שאין טעם שלא לעשות בקבלנות לא יחשדוהו אף שהוא שלא כמנהג העיר כיון שאין טעם למנהגם יאמרו שזה שינה ממנהגם ולא יאמרו שעושה באיסור, ב) שבמעוט שעושין באופן המותר אסור שעכ"פ יחשדוהו שעושה כהרוב ואיירי במע"מ או לכה"פ במעוט הרגיל שבשדה שליכא טעם לא יחשדוהו שיתלו שעושה באופן המותר ובמרחץ יכריע הטעם שבאופן המותר לא טוב להעסק שיחשדוהו שעשה שלא באריסות כמו שצריך לטובת העסק ונמצא שרק במרחץ אסור במע"מ ולא בשדה שבמע"מ ודאי מותר ואולי אף במעוט הרגיל, וא"כ רק במרחץ וכן תנור שג"כ יש טעם שלא טוב להעסק מצריך הש"ע שיהיה רוב באריסות אבל בשדה וכדומה לא בעי רוב וסגי

סימן לח

בענין אשת חמיו

ב"ב שבט תרצ"ד ליובאן.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר חיים הכהן שליט"א הנאב"ד מטטיסלאוו שלו' וברכה.

ענף א

בדבר אשת חמיו שאסור מפני מראית העין להירושלמי שהביאו התוס' יבמות דף ב"א ופסק כן ר"ת והרא"ש שם והוא היש מי שאוכר שבש"ע סי' ט"ו סעי' כ"ד, נלע"ד דבר חדש דאין המראית עין מחמת שהשומע שראובן הוא חמיו יחשוב שלכן היא אשת ראובן חמותו כדאיתא בט"ז ס"ק ט"ו וכדמצא לומר בגמ' שהביא הפ"ת סק"ט, דמה"ת נחוש לטעות כזה הא ידוע לכל שמצוי טובא שאיש נושא אשה אחרת ומדוע יחשבו שהיא חמותו ועובר בפרהסיא על איסור חמור כזה, ומ"ש מהא דמצינו בשדה שמותר להשכיר לעכ"ם בסוף פ"ק דע"ז משום דדרכו באריסות ועיין במשנה ברורה בבאור הלכה בסי' רמ"ג שמסתפק דסגי גם במחצה על מחצה וכן מסתבר לע"ד, דמה שהביא מהרא"ש דבעינן רובא לא מוכרח כלל דיש לדייק גם איפכא ממה שכתב אבל רוב בנין בתיים ע"י שכירי יום משמע דאם מע"מ היה מותר ולכן ליכא למשמע מינה כלום, ואדרבה לכאורה יש להביא ראייה שמותר במע"מ ואולי גם בפחות דהא ודאי אין לומר דר"ת והחולקים עליו שמתירין גם בבנין בתיים בקבלנות יפלו במציאות איך הוא הרוב אלא ודאי איירי דהרוב היו בונין בתיים בשכירי יום רק הרבה אנשים רגילין גם בקבלנות שר"ת התיר אף שהן המעוט כיון שעכ"פ הרבה רגילין גם בקבלנות לא יחשדוהו דיתלו שעושה באופן המותר שהוא בקבלנות וכזה פליגי עליה כיון דהרוב עושין ע"י שכירי יום שהוא אופן האסור דיתלו שהוא עושה כהרוב, דהא אין לומר שר"ת סובר שלגמרי לא אסרו מפני מראית עין וכל קבלנות שרי דהא מרחץ מפורש בגמ' שאסור אף שאיירו בחד גוונא, ולכן צריך לומר שרק משום שלא יחשדוהו מאחר דאיכא מעוט המצוי שעושין בקבלנות ורק בזה פליגי עליה, אך אולי פליגי גם במע"מ דר"ת סובר דאולינן לקולא במראית עין שלא יחשדו כשיש הרבה עושין באופן המותר והחולקים סברי לחומרא

76

אנרות אבן העזר משה עמ

במע"מ או אף במעוט הרגיל שלא יחשדוהו ומותר אף להש"ע.

אך ראייתו מהרמב"ם שלא הזכיר מרחץ וסתם שאם אין דרך רוב אנשי אותו המקום להשכירו אסור משמע שבעי רוב בכל אופן הוא ראייה. אבל א"כ לא פסקו כמותו דהא הש"ע מחלק בין מרחץ לשדה ובין תנור לרחים, וגם בדעת הרמב"ם פ"ו משבת הט"ו משמע שמחלק שדה מכל דבר דהא הזכיר דין שדה וכרם לבד להיתר בלא תנאים וא"כ מסתבר שסובר כדבארתי. אך שבשדה שהוזכר בגמ' להיתר ודאי ליכא טעם שלא לעשות באריסות ושכירות ומותר אף בלא רוב, ושא"ד שלא הוזכרו להיתר אם אין רובן באריסות תלינן שמסתמא יש טעם ע"ז שלא טוב זה להעסק כמו מרחץ ואסור זהו מה שמסתבר גם לרמב"ם.

נמצא שאף במע"מ או במעוט הרגיל להיתר לא יחשדוהו, וא"כ ודאי אין לחוש שיחשבו שכיון שראובן הוא חמיו הויה אשת ראובן חמותו כיון שמצוי טובא בכל עיר ועיר שנושאין אשה אחרת ולא יחשדוהו כלל, ואף אם נימא שבעי רוב לאופן ההיתר כדסובר המ"ב בבאור הלכה והכא ליכא רוב, מ"מ הוא רק התם שבידו לעשות ככל אופן שירצה יחשדוהו שמא עשה כאופן האסור כיון שיש עושים כן ולא אסיק אדעתיה בדבר איסור שבת ואף אם יאמר שעשה באופן המותר אפשר שמשקר אבל הכא שאין תלוי בידי אדם שתהיה חמותו קיימת וא"כ ודאי לא נימא על כל איש ואשה שאנו רואים שהיא אשתו הראשונה ולא היה לו אשה אחרת מעולם ואם יאמר אדם שהיא אשתו השניה ודאי יאמינו לו אף אם רק מעוט איכא מי שהיא לו אשתו שניה כיון שהוא גלוי מלתא בעלמא וא"כ מ"ס נחשדהו אדרבה נימא דודאי אינה חמותו דהוא כאומר לנו בזה שנשאה בפירוש שאינה חמותו שהיו מאמינים לו כל אדם אף שהוא נוגע, ולכן לא מסתבר כלל שהאיסור הוא משום שיאמרו מזה שראובן חמיו שאשתו היא חמותו ויחשדוהו שנשא חמותו.

ענף ב

אלא צריך לומר דלא כל אשת חמיו אסורה דהמראית עין הוא רק בב' אופנים (א) במקום וזמן שיותר לישא שתי נשים והיו לחמיו השתי נשים ביחד שאין מצוי שישא אדם ב' נשים אף כשמותר כדמשמע בכ"ד ולכן היודעים שראובן ואשתו הם חמיו וחמותו יחשדוהו שנשא חמותו משום שלא יתלו בדבר שאינו מצוי לומר שהיה לחמיו עוד

אשה. ב) כשנשאה חמיו כשהיתה בתו קטנה וגדלתה כאם את בתה שכל הרואה חושב שהיא בתה כ"ז שאינו יודע שע"ז ודאי שייך מראית העין שהרי אם כר"ע לא ידעו היתה נחשבת בתה בודאי מטעם סוקלין על החוקות ולכן אף שיש יודעין שאינה בתה מ"מ מראית עין להאין יודעין איכא, ובאופנים אלו אסורה אשת חמיו, וכמו בב' חורגין שאף למאן דאוסר הוא רק בגדלו בבית אחד כדאייתא בירושלמי יבמות פ"ב ובגמ' סוטה דף מ"ג חורגתא הגדילה בין האחין משום דרק אז שייך לאסור משום מראית עין דהרואה אותן גדלים יחד כאחים ואחיות יאמר שהם אחים ואחיות כ"ז שלא ידע אבל כשאין גדלים יחד אין חוששין למראית עין שהיודע שרחל היא בתה של לאה ויודע שלאה היא אשת ראובן יאמר שרחל היא גם בתה של ראובן ובנו של ראובן הוא גם בנה של לאה, ויחשוד לבנו של ראובן שנשאה לרחל שנשא אחותו, מטעם דבארתי שמצוי טובא שאיש שיש לו בנים נושא אשה שיש לה בנות מאחר וכן להיפוך ולכן לא יחשדום שעושין איסור דאדרבה בזה שנשאה הוא כאמר בפירוש שאינה אחותו, ורק בגדלין יחד כדרך אחים ואחיות שאם כר"ע לא ידעו היו נחשבין בהחלט לאה ואחות מדינא דסוקלין על החוקות ולא היו מאמינים להם כלל בזה שיאמרו שאינם אח ואחות לכן אף שיש יודעין שהיא חורגתו שייך מראית עין להאין יודעין להאינו סובר טעמא דקלא אית ליה למלתא, ולכן אסרי ר' יצחק א"ר יוחנן משום ר"א בן יעקב והירושלמי דוקא באופן זה, וכ"כ הוא באשת חמיו דג"כ אין חשש מראית עין מה שיודעין שהוא חמיו אלא דוקא בגדלה עם חורגתה אשתו כאם ובת או במקום וזמן שהיה מותר לישא ב' נשים שלא מצוי כלל כדלעיל, וזה שלא נקט הירושלמי גם באשת חמיו שהוא רק בגדלה בבית אחד עם חורגתה אשתו, משום דבאשת חמיו יש עוד אופן האסור כשהיו לחמיו שתי נשים ביחד, וסמך הירושלמי ע"ז שאמר הטעם מפני מראית עין שלא שייך זה בכל אופן אלא בשתי האופנים, וגם מזה שבחורגין מצריך שגדלו בבית אחד נדע שאין לחוש למראית עין כזה שמצוי היתר ואותו האופן ממש הוא גם באשת חמיו שאין לחוש לזה כלל דמאי שנא ובע"כ נוקים באופנים ששייך מראית עין.

ומסתבר לע"ד שמפורש זה בירושלמי דאמר אי תימר תורה הרי דוד שנשא רצפה בת איה שתמיה מאד איך אפשר לטעות שהוא מדאורייתא הא ליכא אף רמז כלל, ומה שפי' בקרבן נתנאל יבמות דף כ"א הוא דוחק, ולכן אמינא שקאי ע"ז שאר"ז בשם

ר' חנינא שרק משום מראית עין אסורה וא"כ אינו דין מוחלט לאסור כל אשת חמיו אלא רק בב' האופנים שכתבתי דשייך בהו מראית עין, וע"ז אמר אי תימר תורה פי' שהוא דין מוחלט או מטעם שניה מחמת כללא דרב בירושלמי שם לעיל ובגמ' דידן משם רב יהודה בר שילא אמר אמרו במערבא כל שבנקבה ערוה בזכר גזרו על אשתו משום שניה או מטעם מראית עין אבל לא פלוג ואסרו אף במקום שלא שייך מראית עין, וקרא לדין מוחלט דרבנן נמי תורה וכדמצינו כעין זה בר"ה דף ט"ז אמרה תורה דקאי גם אמלכיות וזכרונות שופרות דהם מדרבנן ויותר מזה בתוספתא שם ועיין בחסדי דוד והכא שייך זה יותר מהתם דהא לא אמר מן התורה או אמרה תורה אלא תורה שדאי יש לפרש הכוונה דין מוחלט אף שהוא מדרבנן, וע"ז השיב שא"א לומר כן שהרי דוד גשא רצפה בת איה ומפורש זה בקרא שמותר שיליף לה ר' יהודה מקרא דואתנה לך נשי אדונך בסנהדרין דף י"ח ודבר שמפורש בקרא להיתר א"א שיאסרו רבנן כמפורש בתוס' ב"מ דף ס"ד וכדף ע' ועיין בט"ז יו"ד סי' קי"ז סק"א אלא צריך לומר שאינו איסור מוחלט לכל אשת חמיו כשניה אלא מפני מראית העין פי' רק כששייך מראית עין ובעובדא דדוד לא שייך מראית עין דידוע לכל ששואל היו לו עוד נשים דהא היה מלך ומפורסם לכל ולכן לא יחדוהו לדוד שנשא חמותו כיון שיש לתלות בהיתר, וא"כ מפורש בירושלמי דלא בכל גזוני אסורה רק כששייך מראית עין כדבארתי.

וגם מסתבר לע"ד שאיסור דמראית עין אינו איסור שאסרו אח"כ דהתחילו לחשוש למראית עין דמה"ת לא יחששו מתחלה למראית עין הא בקרא כתיב והייתם נקיים מה' ומישראל וגם הוא ענין חלול השם, וגם הא מצינו בפאה שחששה תורה לחשד וא"כ מ"ט לא יחשוש מתחלה לזה, ואף שאפשר שמתחלה לא אסרו בהחלט לכל אבל ודאי הצדיקים היה להם לחשוש למ"ד שיש בזה משום מראית עין וא"כ יקשה על דוד איך לא חש למראית עין אלא ודאי שאין שייך מראית עין בעובדא דדוד דכיון שיש לתלות בהיתר מאחר שידוע לכל ששואל שהוא מלך היו לו עוד נשים לא יחדו שזו שנשאה היא חמותו וא"כ בכל אשת חמיו כה"ג שיש לתלות בהיתר לא יחדוהו ומותר ורק בב' האופנים שבארתי אסור.

וניחא לפ"ז מש"כ התוס' דלא פליגי בבלי וירושלמי דהירושלמי איירי אחרי שאסרו בדור

אחרון ולא קשה עלייהו--משה"ק הנ"ב בסי' כ"ו דרבא היה כמה דורות אחר ר' חנינא האוסר בירושלמי ורבא אמר בפירוש שמותר אף בזמנו וא"כ פליגי רבא שבבבלי שלא גזרו אף בדור אחרון עיי"ש, דהא לפ"ז לא נאסרו כל אשת חמיו בהחלט שנוכל לומר הכלל דכל שבנקבה ערוה בזכר גזרו על אשתו כיון דאשת חמיו כשליכא חשש מראית עין מותרת אף שבנקבה ערוה ולכן הקשה רבא שפיר על כללא דמערבא מאשת חמיו אף דבימי רבא כבר גזרו על אשת חמיו דיש בה משום מראית עין דהוא בב' האופנים שכתבתי, והוכחת התוס' שרק אח"כ גזרו הוא מדלא הזכיר איסור זה בהברייתא דסתמא מתיר אשת חמיו משמע בכל אופן ולא מקושיא דרבא, וגם נסתלקה קושית הנ"ב שמלשון הירושלמי אי תימר תורה משמע שגזרה קדמונית היתה כזוכחת התוס' גבי גזירת שלקות, דפי' תורה שבירושלמי הוא דין מוחלט כדבארתי.

ואדרבה תימה גדולה פי' הנ"ב דלדידיה שפליגי בזה הירושלמי הבבלי דלירושלמי היתה גזרה קדמונית עד שאפשר היה לטעות שהוא מדאורייתא א"כ ודאי היה מנהג פשוט בכל העולם לאיסור, ואם רבא וכל אמוראי דבבל סברי שמותר ונהגו היתר פשוט בזה איך אפשר היה לטעות ולומר עוד שהוא מדאורייתא בדבר שרוב חכמי ישראל וחלק גדול מהעולם נוהגין היתר וא"כ אף אם להירושלמי אסרו זה כבר אין מקום שיטעו לומר שהוא מדאורייתא, ול"ד לשלכות שבכל העולם נהגו איסור לכן היה מקום לטעות, ולכן צריך לפרש כדפירשתי וניחא שיטת התוס' דלא פליגי בבלי וירושלמי ולא קשה כלום ונמצא ממילא ראייה מתוס' לדברי.

וא"כ בזמן הזה במקומותינו שאסור לישא שתי נשים מחרם דרגמ"ה לא שייך איסור דאשת חמיו רק בחד אופן באם נשאה חמיו כשהיתה בתו שהיתה אשתו קטנה שנגדלה שם כדרך אם ובת ששייך בה מראית עין ואסורה לו להירושלמי ולתוס' שפסקו כן אבל אם נשאה כשהיתה גדולה וכ"ש אחר שכבר ניסת לו אין שום חשש מראית עין ומותרת לו, זהו מה שנראה לע"ד להלכה אף שהוא דבר חדש.

ענף ג

והנה לפ"ז באשת חתנו שייך מראית עין רק בחד אופן שהוא בזמן ומקום שמותר לישא שתי נשים והיו לחתנו בתו ועוד אשה ביחד שהוא דבר שאינו מצוי, ולכן ניחא מה שלא הזכיר זה הירושלמי

לגרום ועיין ברשב"א שגורס כן, ונמצא שלהרי" שהביא תוס' שאנץ אין למצא איסור אשת חמוי במקומנו בזה"ו שאיכא חרם דרגמ"ה, ונצטרך לומר דר"ת והרא"ש שאסרי גם במקומנו שהרי היו אחר שנאסר לישא ב' נשים בחרם דרגמ"ה לא סברי כחוס' שאנץ בשם ר"י אלא דבאשת חמוי אסרי אף בגדלו יחד דליכא קלא כ"כ באם וחורגתה שגדלתה כבת וקוראה אמא כמו בהא דחורגתא ואחין וש"יך האיסור בזמננו באופן זה כדלעיל.

ועיין בגו"ב שם שמפרש שהמראית עין הוא שיטעו לומר שחמיו הוא אביו ויאמרו שזו אשת אביו, ואינו מתקבל על הדעת כלל דאיך אפשר לחוש לטעות כזה הא נקרא בן שם אחר, ולפ"מ שבארתי ודאי אין שייך חשש מראית עין כזה ולכן אין לחוש לזה כלל, אך מ"מ להתיר אחר מיתת אשתו לא מסתבר כלל וגם הנ"ב מסיק לאיסורא אף אם הוא מראית עין של חמותו אבל לסניף יש לצרף זה.

ועיינתי בחת"ס סי' ל"ח ומצאתי שכוונתי לדבריו בפירוש הירושלמי שאי תימר תורה הוא אף לאיסור דרבנן והוכחת הירושלמי הוא מחמת שכיון שהותר בקרא בפירוש לא היה כח ביד חכמים לאוסרה כדבארתי, אך בדרך אחר שתורה קרי רק באם אסור מטעם שניה אבל אם מטעם מראית עין לא היה קרי תורה וכוונתו משום שהוא איסור קל, וזה דוחק לע"ד דמ"ש לענין שם תורה בין אסור מטעם גדר לערוה כשניה או מטעם מראית עין שג"כ הוא גדר לערוה, ומה שבארתי הוא נכון דתורה קרי לדין מוחלט לאיסור בכל אופן אבל כיון שמטעם מראית עין לא אסרו אלא במקום ששייך מראית עין ולא בכל אשת חמוי לא מיקרי תורה שהרי אינו כדני תורה שהן דינים מוחלטים.

וכן מש"כ החת"ס לפי פירושו שמטעם מראית עין יש לאסור אף שבקרא הוזכר בפירוש להיתר משום שהוא טעם שתלוי במקום וזמן שאינם בני תורה הוא דוחק דמ"ש משמא ילמוד ממעשיו דג"כ תלוי לפי המקום והזמן והאנשים אם הם בני תורה וצדיקים ומ"מ כתבו התוס' דלא היו אוסרין ריבית עכו"ם אם היה כתוב ההיתר בפירוש בקרא, וגם מה"ת תלוי מראית עין באם הם בני תורה הא לפי המראית עין יטעו שהוא חמותו שאסורה בודאי ויבואו להקל גם בני תורה, ול"ד למה שכילה וכשות ומת אסרו דוקא לבני בשכר בשבת דף קל"ט שהם דברים המותרים ובני תורה יודעים שהם מותרים ולא יבואו להקל בשאר איסורין ובני בשכר שאינם

משום דאינו מצוי כאשת חמיו שיש בה גם איסור אופן ב' דגדלו ביחד וגם מצוי יותר, אבל יש עכ"פ ללמד מהירושלמי שאוסר באשת חמיו כששייך מראית עין שכ"כ אסורה גם אשת חתנו כששייך בה מראית עין, ולכן כתב הבה"ג לאסור גם באשת חתנו אבל ודאי הוא רק בחד אופן שכתבתי שרק אין שייך מראית עין.

אך שיש גם לחלק דכיון דליכא באשת חתנו רק אופן דנשא חתנו שתי נשים ביחד שאינו מצוי לא גזרו רבנן ול"ד לאשת חמיו שאיכא גם מראית עין בגדלו יחד דהוא אופן המצוי לכן אסרו בכל אופן דשייך מראית עין כיון דגזרו באשת חמיו גזירה דמראית עין אבל באשת חתנו שרק באופן שאינו מצוי שייך מראית עין לא חששו לזה לאסור, וזה צריך לומר בסברת הב"י שכתב על דברי בה"ג שדבר זה אינו מוכרח והבו דלא לוסיף עלה, שלכאורה הא שוין ממש ואין זה הוספה, דלפ"ו ניחא שפיר דאף דבאשת חמיו גזרו אף באופן שהיו לחמיו ב' נשים ביחד אף שלא גדלה את בתו, מ"מ באשת חתנו שליכא אלא כה"ג לא גזרו משום דלא שכיח, וכה"ג סובר דעכ"פ כיון ששייך מראית עין אסורה דהוא גזירה חדא שאסרו כל אשה שיש בה מראית עין לערוה, וגם אולי טעם הבה"ג שאיסור מראית עין הוא איסור שיש לאסור בלא גזירה מיוחדת כדבארתי לעיל מצד הקרא דוהייתם נקיים מה' ומישראל ומצד שמצינו בפאה שחששה תורה לחשד ומצד חלול השם לכן כיון שבירושלמי חזינן שיש בזה חשש מראית עין אסור ממילא אף שלא שכיחא ולא היו אוסרין אם היו צריכין לגזור ע"ז ביחוד, והב"י סובר דבלא גזירה עכ"פ לא היו נאסרין מעצמן כיון דלא ברור שיהיה חשד מזה, ובמקומנו בזה"ו שאיכא חרם דרגמ"ה שלא לישא ב' נשים אין שייך שום איסור באשת חתנו דליכא אופן ששייך מראית עין אף לבה"ג כדבארתי.

והנה לתוס' שאנץ בסוטה בשם ר"י דמתרץ דבאשת חמיו אסור משום דליכא קלא מחמת שאינה עומדת אצלו א"כ ליכא איסור באשת חמיו אלא בהיו לו ב' נשים ביחד, דבגדלו יחד איכא קלא כמו בחורגתא הגדילה בין האחים ושאר אשת חמיו הא ליכא מראית עין למה שבארתי וא"כ חזינן שגזרו אף שליכא רק אופן זה דב' נשים יחד שאינו מצוי וזה הא שייך גם באשת חתנו וממש חדא הוא, ויש לאסור לדידיה גם באשת חתנו באופן זה כדסובר בה"ג ודלא כב"י, וגם יש לגרוס לדידיה בפירוש בירושלמי גם אשת חתנו דאין טעם שלא

ונשאר רק מראית עין דאופן שתי נשים ביחד שאינו מצוי ולא גורו, ולכן אשת חמיו מותרת בכל אופן ואשת חורגו אסרי בגדל אצלו שאיכא מראית עין והוא מצוי, אבל כל אשת חורגו מותרת שליכא מראית עין ולכן בסי' רס"א שכתבו דין שניות שהוא דין מוחלט כתבו שאשת חורגו מותרת שהוא באופן שליכא מראית עין כרוב אשת חורגו, וניחא שתי תשובות הגאונים שלא סתרי כלום.

ועיין בשירי קרבן פ"ב דיבמות שמשמע ג"כ דיש חלוק באשת חורגו דכתב חורגו שכבר נשא אשה אין בו מראית עין שאינו בביתו, וא"כ בגדל אצלו שהיה כל העת בביתו יש בו משום מראית עין ואסורה דאין לומר דכוונתו דכיון שעתה אינו בביתו נסתלק המראית עין דהא בב' חורגין שגדלו יחד אסור להירושלמי למינסב נשי דהדדי כפירוש הטור בירושלמי אף שכבר אינם יחד אלא ודאי כיון שהיו יחד בעת שנתגדלו כדרך אחין הוי המראית עין לעולם דמה"ת יסתלק הא אחין ממש גמי אינם יחד אחר נישואיהם וא"כ ישאר גם המראית עין לעולם שהוא בנו ולכן כוננתו רק בנעשה חורגו בגדלותו שלא גדל אצלו שאז ליכא מראית עין כדפירשתי ותשובת הגאונים סברי כן גם למסקנא דסוטה משום דסברי דליכא קלא לגבי אב, וזה נכון ואמת לתרץ דברי הגאונים.

ידידו ואהבו בלוגי.

משה פיינשטיין

סימן לו

עוד בענין הנ"ל

כ"ד אדר תרצ"ד ליובאן.

להנ"ל.

ענף א

מ"ה שרצה ידידי לומר שמראית עין דאשת חמיו הוא דאינם בני תורה יטעו שהיא בכלל חתנתו, הנה לבד שלא מסתבר שיטעו בזה דאיהו שייכות היא לו אשת חמיו שיטעו שיש לה דין חמותו, ובפרט שבקרא לא הוזכר רק אשה ובתה ובודאי לא יטעו להחשיבה כאמה, ואף שכארור כתיב חתנתו מ"מ הא איסור חדש לא הוזכר בארורים אלא מה שנאסר מכבר ובאיסור הא כתיב רק אשה ובתה, ואף לרבא אליבא דר"ע בסנהדרין דף ע"ו דחתנתו

בני תורה יקילו מחמת זה בשאר איסורין שידמו להו אבל הכא שיטעו במראית עין שהיא חמותו אין שייך חלוק בין בני תורה לאינן בני תורה דשייך לגזור בכ"מ ובכל זמן כאיסור שניות וכדומה וא"כ מאחר שכתוב בפירוש להיתר אין כח ביד חכמים לאסור ולכן דברי החת"ס...תמהוין וצ"ע והנכון כדבארתי בירושלמי אבל עכ"פ בפירוש תורה והוכחת הירושלמי מדוד פ"י גם החת"ס כדברי שאין פירושו מדאורייתא ונהגיתי מאד שכיוונתי לדבריו.

ולכן כשנעשית אשת חמיו אחר שכבר היתה אשתו גדולה וכ"ש אם כבר היתה נשואה יש להתירה לו לע"ד אך כיון שהוא דבר חדש הוא רק בתנאי שגם כתרי"ה יסכים לזה, ואם הוא לאח"מ אשתו שמצורף לזה גם סברת הנ"ב, והחת"ס מסיק כן להלכה יש ודאי להתיר גם למעשה.

הנה בתשובת הגאונים סי' רנ"א איתא אשת חמיו מותרת אבל בת חורגו אסורה מפני מראית עין ופשוט שהוא טעות סופר דבת חורגו הוא בת בנה שהיא בשרפה והגיה בכנה"ג סי' ט"ו בהגהות הטור אות ז' אשת חורגו אך הקשה מסי' רס"א דכתוב בהדיא בתשובת הגאונים דאשת חורגו מותרת וגם מנא להו דאשת חורגו אסורה עיי"ש שנשאר בצ"ע, ולמה שבארתי ניחא דגם באשת חורגו יש לאסור אם גדל אצלו כאב ובן שבוה יש ודאי מראית עין שיאמרו שהוא כלתו ומחלקי תשובת הגאונים מחודגתא הגדילה בין האחין שמסיק בסוטה להתיר משום דאיכא קלא כעין חלוק הר"י בתוס' שאנץ דלגבי האחין דנמצאים כל העת בבית יש להכיר יותר שאינה אחותם אבל לגבי האב שלא נמצא כ"כ יחד בבית עם בניו דטרוד במלאכתו אין להכיר שאינו אביו ולכן מדגדל בביתו כבן יטעו שהוא בנו ואשתו היא כלתו ואסורה מטעם מראית עין כמו שאסורה חורגתא הגדילה בין האחין לראב"י דאינו סובר טעם קלא מטעם מראית עין שהיא אחותו וב' חורגין הגדלין יחד לירושלמי שאסורין לישא נשי דהדדי מצד מראית עין שהיא אשת אח וכ"כ ודאי אסורה לדידהו גם אשת חורגו הגדל אצלו כבן מצד מראית עין שהיא כלתו דמאי שנא, ולכן כיון שסברי דליכא קלא לגבי אב רק לגבי אחין אסורה אשת חורגו אף למסקנא דסוטה וזהו מקור התשובה של הגאונים והחלטתם לדינא.

ובאשת חמיו שמתירין סברי דבגדלה אשתו אצל אשת חמיו כבת איכא קלא כמו לגבי אחין דהא האם מצויה כל העת בבית יחד עם בנותיה יש להכיר יותר שאינה בתה כטעם ר"י שבתוס' שאנץ,

ספר
גנזי המלך

והוא חיבור מקיף על הילכתא רבתא לשבתא
עניני שכירות וקבלנות ואמירה לעבו"ם

כנוי על סדר הסימנים שבשו"ע
מסימן רמ"ג - רנ"ב, וסוף סימן רנ"ג

פורש את השמלה ומחזור את הדברים
לאטוקי שמעתתא בצילותא, ויש בו
משום עזר רב בהצעת כל ענין בטוב
טעם ודעת, להכניס את המעיין ולסלול
נתיב בסבך הענינים והסברות השונים,
מתוך בידור והצעת שיטות רבותינו
הראשונים והאחרונים, דבר דבור על
אפניו, בליווי הארות והערות ומילתא

בטעמא

חלק א' ♪

בעזרת החונן לארם דעת
מאת

מרדכי עבי זילבער

שבט תשס"ח
מהדורה חדשה מורחבת - זכרון דוד

שו"ע סימן רמ"ד

סימן יב

בענין פלוגתת ר"ת ור"י לגבי בנין בית בקבלנות

- א| קושיא על שיטת ר"ת להתיר בנייה בקבלנות כאריסות
- ב| וישוב ע"פ הבנת הט"ז בדברי ר"ת
- ג| עוד אופן ליישב שיטת ר"ת, ופירכא ע"ז
- ד| מזהלכם של הכת"ס והאגרו"מ בביאור פלוגתתם

במה שממהר לבנות לו בשבת. וכן כתבו עוד התוס' בפ"ק דשבת (י"ז: ד"ה אין נומין) אמתניתין דאין נותנין עורות לעבדן. והם ז"ל דחו ראיותיו, והעלו דלא דמי לאריסות דשדה, דלעולם הוא רגילות לקבל שדה באריסות למחצה לשליש ולרביע, אבל בבנין בית רגילות לשכור מידי יום יום והרואה אינו אומר קבלנותיה עביד אלא שכירי יום ניהו וכו', יעו"ש.

וצ"ב מה יענה ר"ת^א לטענת התוס' דכיון דרגילין לשוכרם ליום, יש כאן חשש של הרואים שיאמרו דשכיר יום הוא. ולא ניתן להיאמר דפליגי במציאות הדברים, דר"ת סובר דבמציאות הרגילות

76 קושיא על שיטת ר"ת להתיר בנייה בקבלנות כאריסות

א| **כתב** הטור ריש סימן רמ"ד וז"ל: ישראל ששכר גוים לבנות לו בית בקבלנות, ה"י מתיר רבינו תם שיכנו לו בשבת, ורבינו יצחק אסרו וכו'. וה"מ בתוך התחום. אבל אם הוא חוץ לתחום וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של בית שבונה, מותר וכו'. ע"כ.

ובב"י: ישראל ששכר לו וכו', התוס' והרא"ש כתבו בסופ"ק דע"ז (כ"ב:). שלמד כן מאריסות שדה שחלק הישראל משביח במלאכה ואפ"ה שרי, כש"כ קבלנות שאין שבח לישראל כלל

^א ומדי דאיירינן בסברת הר"ת, מהראוי להעיר עוד בשיטתו ז"ל דכפי שמביאים התוס' בע"ז (כ"א:). בשמו, שלמד היתרו דקבלנות בתים במכ"ש מאריסות שדה, אינו מובן, וז"ל: דהשתא אריסות שדה שחלק הישראל משביח במלאכה שרי, קבלנות שאין בו שבח לישראל כלל במה שממהר נכרי לעשות קבלנותו לא כ"ש ע"כ. וצריך ביאור דמ"ש אריסות שדה דמחשבינן לה כחלק הישראל משביח במלאכה יותר מקבלנות בית, דאם מפני שבעבודת השבת במלאכת השדה הישראל מרויח בממילא ע"י עבודת הנכרי - שממהר לתקן עבודת השדה, הגם שבעצם יש לו תשלומין ליום אחר, א"כ גם בקבלנות דבית

כיון
ת"ס
כמו
גם
ה"ט
אף

כיון
מוד
ה"ע
באר

קדק
זכח.

היא לשכור בקבלנות ותו אין כאן חשש מרה"ע, והר"י סובר דהמציאות היא שרגילין בשכיר יום, וצ"ע.

יישוב ע"פ הגנת הט"ז בדברי ר"ת

בן והנראה בזה עפ"ד הט"ז (סי' רמ"ד ס"ק ג') שהביא להקשות על התוס', וז"ל בא"ד: ועוד נראה לפרש דברי התוס', כי לכאורה תמוה הוא מה שכתבו אבל בבנין בית רגילין לשכור מידי יום יום, והלא עינינו רואות דאדרבה רגילין להשכיר לאומן שיבנה בית דרך כלל בקבלנות. אלא נראה דהכי מחלקים התוס', דבשדה יש ב' דרכים להיתר, האחד שעובד לעצמו למחצה או שעובד לישראל כולו, והוא בקבלנות, ודרך א' לאיסור שעובד לישראל דרך שכיר יום, בזה אזלינן

לקולא דרגילין שעובד לעצמו ג"כ. משא"כ בבנין בית אין שם היתר שעובד לעצמו, שאין זה בשום פעם, אלא עובד לישראל, ואין היתר אלא מה שעושה בקבלנות, ויש כנגדו צד איסור שמא שכיר יום הוא, על כן יש להחמיר אפילו בקבלנות וכו', עכתו"ד יעו"ש.

נמצא מבואר מדברי הט"ז, דאף לשיטת התוס' אין הפי' כדמשמע בפשטות מדבריהם שהרוב עושים כשכירי יום, אלא לכו"ע בדרך כלל עושים בקבלנות, אלא פלוגתייהו היא רק עד כמה חוששין למראית העין, דלר"ת כיון דבדרך כלל עושים בקבלנות תו לא חיישינן להצד דשמא יאמרו שכיר יום הוא, משא"כ הר"י ס"ל דכל עוד שיש עדיין צד דשמא יאמרו שכיר יום הוא יש לחשוש"י.

הר"ל לומר כן, דעצם עבודת יום השבת, שע"כ ממחר המלאכה להעשות - נקרא זה גופא חלק הישראל משביח במלאכה, ומ"ש זה מזה, ואלא ע"כ דזה דממחר להשלים מלאכתו, אין זה נקרא הרווחה, וא"כ יקשה לאידך גיסא מהו המעליותא דקבלנות דבית יתר על שדה, אחרי דגם בשדה איכא להשלימה לאחר השבת וצ"ע. וכעת לא מצאתי מי שיעמוד ע"ז ומצוה ליישב.

פ והערוני דמהלך זה בכונת פלוגתת דהר"י והר"ת, מבואר מכבר בשו"ת ערוגת הבשם (חאו"ה סי' מ"ג) ע"ש, ות"ל שכונתי לדעתו.

וע"ש עוד בערוה"ב שמביא לבאר פלוגתתם בדרך מחודש לענ"ד, דרוצה לומר דלעולם דרך קבלנות בנין בתים, דהאומן האדריכל מקבל עליו הבנין בסך קצוב והוא שוכר פועלים שכירי יום וס"ל לר"ת דשפיר י"ל דיתלו בקבלנות כמו באריסות שדה, אבל ר"י בתוס' ס"ל כיון דסו"ס הפועלים העושים במלאכה שכירי יום נינהו איכא למיחש למרה"ע, דהרואים לא ידעו ולא יבינו אם הם פועלים של זה האדריכל האומן או של ישראל. [ומצאתי באוצה"ש (סי' רמ"ד אות א') שמציין לעוד איזה אחרונים שנקטו כן, בקרן לדוד (סי' י"ג) ובבית היוצר (סי' ט) ע"ש].

ולענ"ד דבריו מחודשים הן בביאור פלוגתתם, דאטו מבואר בתוס' דמיירי כה"ג שהאדריכל בקבלנות ושהוא שוכר תחתיו אינשי בשכ"י, והלא משמעות דבריהם מבואר דעצם הבנין נבנה לפעמים בשכיר יום דומיא דהשכרת מרחץ דאינשי שוכרין בשכ"י, וגם דלדבריו אינו מובן מהי תמיהת ר"י על ר"ת מהך דשכירת מרחץ, והלא החילוק ביניהם מבואר. ועוד והוא העיקר דלפ"ז אתי דלהלכה דקיימ"ל בשו"ע (רמ"ד ס"א) כהר"י יהא אסור כה"ג דהאדריכל שוכר תחתיו שכירי יום, ודבר זה צ"ב טובא בסברא, וכדחקשו האחרונים ע"ז, בראשם הגאון בעל כתב סופר (חאו"ה סי' מ"א ד"ה וזאת), דקאמר שם דכיון שידוע דאומן המקבל קיבולת מעשהו כך הוא, ששוכר לעצמו שכירי יום תו ליכא בזה מרה"ע כלל יעו"ש.

עוד אופן ליישב שי גו ובהשקפה ראי לפי דרוב אינשי רגיליכ כדברי הט"ז, מ"מ מ וכדי

דהנה יש ב' א דמרה"ע, א יאמר שעושה איסור מה' ומישראל, אין ק שהוא עושה בזה שהרואה יתלה דהיו רואה אדם מישראל וודאי שהדבר מותר, כן אפילו באופן

ועפ"ז י"ל, דבהא לכו"ע הרוו ועכ"ז לר"ת אין חו די"ל דר"ת סובר שו הוא משום שהרואד וא"כ כ"ז יתכן רק מפורסם ולכן יבוא אבל שכיר יום שז לחשוש שהרואה מותרת ויבוא גם ד וודאי הוא יודע אוד

וכן נקטו חבילה של א וסי' קע"ג).

והן אמת דלעומת הביאו הרב ז"ל (סי' ה) בהביאוה"ל (סי' רמ"ד סוף יום בהא לא נקרא תו שהוא שוכר האדריכל כוונתם ככה"ג שצייר ל ככה"ג שאין לבעה"ב מ

שו"ע סימן רמ"ד / סימן יב

עוד אופן ליישב שיטת ר"ת, ומירכא ע"ז
ג] ובהשקפה ראשונה הי' נראה, דאף
לפי פשטות דברי התוס'
דרוב אינשי רגילים בשכירי יום, ודלא
כדברי הט"ז, מ"מ מבואר שפיר שיטת ר"ת
וכדיבואר.

דחנה יש ב' אופנים לבאר החשש
דמרה"ע, א - דחיישינן שהרואה
יאמר שעושה איסור, ומצד והייתם נקיים
מה' ומישראל, אין לעשות דבר שיחשדוהו
שהוא עושה בזה איסור, ב - חיישינן
שהרואה יתלה דהיתר הוא, דכיון שהוא
רואה אדם מישראל עושה דבר זה הרי
וודאי שהדבר מותר, ויבוא גם הוא לעשות
כן אפילו באופן של איסור ממש.

ועפ"ז י"ל, דבהא הוא דפליגי, דלעולם
לכו"ע הרוב עושין בשכירות יום,
ועכ"ז לר"ת אין חוששין ולר"י חוששין.
ד"ל דר"ת סובר שמה שחוששין למרה"ע
הוא משום שהרואה יתלה הדבר להיתר,
וא"כ כ"ז יתכן רק בדברים שאין איסורם
מפורסם ולכן יבוא הרואה לכלל טעות,
אבל שכיר יום שאיסורו ידוע לכל אין
לחשוש שהרואה יסבור ששכירות יום
מותרת ויבוא גם הוא לעשות כן, דהרי
וודאי הוא יודע אודות איסור פשוט שכזה

כש"ס ופוסקים, וא"כ לר"ת אין חשש של
מרה"ע בנד"ד. משא"כ להר"י, י"ל דס"ל
דהחשש מרה"ע הוא משום והייתם נקיים,
שלא יחשדוהו שהוא עושה איסור, וזה
שי"ן אף בדבר איסור מפורסם כנד"ד,
דהרי סו"ס יחשדוהו כנ"א שהוא עושה
איסור.

איברא דכנראה דזה וודאי לא ניתן
להיאמר כלל, דהא מצינו
דחוששין למראית העין אף בדברים
שאיסורם מפורש בתורה, כגון מלאכה
בשבת ויו"ט ואכילת דם וקדשים בחוץ
[וכמבואר באורך בשדי תמד (מערכת המ' לל
פ)]. וע"ש שביאר בארוכה שני המהלכים
הנ"ל במרה"ע, אלא דבסוף דבריו כתב
דאף דמרש"י משמע דהוא משום והייתם
נקיים, מ"מ העיקר כמ"ש רש"י במקו"א
דהחשש הוא שמא יאמר שהדבר מותר
ויבוא לעשותו, יעו"ש מש"כ באורך],
וא"כ ע"כ דאף בדברים המפורשים וידועים
לאיסור עדיין יש לחשוש על איזה בני
אדם שאין ידוע להם האיסור אף שהוא
מפורש. וכ"ש לגבי איסור דרבנן כי הכא
לגבי שכיר יום, [אי משום דיש שליחות
לעכו"ם לחומרא מדרבנן והאיסור הוא
משום שליחות, או משום שלא תיקל

וכן נקטו חבילה של אחרונים, ה"ה המהר"ם ש"ק (סי' צ"ח), אבני נזר (סי' מ"ב) מהרש"ם (ת"ז סי' קל"ז,
וסי' קע"ג).

והן אמת דלעומת זה יש מהאחרונים שנקטו בהא לאיסור, ה"ה בעל שו"ת תורת שלמים (סי' ד')
הביאו הרב ז"ל (סי' רמ"ד ס"ה) ובשו"ת מהרש"ג (ת"א סי' י"א, ח"ב סי' כ', ועוד), מ"מ לאחר המבואר
בהביאוה"ל (סי' רמ"ד סוף ד"ה או) לבאר דיש חילוק בין אם בעל הכית לפעמים דרכו לשכור תחתיו שכירי
יום בהא לא נקרא תו שם קבלנות על הבנין, אבל בכה"ג שלעולם אין הבעה"ב יודע כלל מהעסק רק
שהוא שוכר האדריכל להתעסק בבנינו בהא ליכא מר"ע יעו"ש. לפי"ז י"ל דגם הני אחרונים שאסרו
כוונתם בכה"ג שצ"י לן הביאוה"ל בריש דבריו כנזכר, ולעולם גם הם יודו דבסברא אין מקום למר"ע
בכה"ג שאין לבעה"ב מגע ומשא כלל רק ששוכר האדריכל בקבלנות. וע"ע בדברינו להלן (סי' י"ח) באורך.

שא"כ
נצמד,
וראל,
ויש
על
וכו,

שיטת
טעות
אלא
אלא
ששין
כלל
הצד
הר"י
אמרו

שראל
וא"כ
לאחר

י"ח סי'

בלנות
לר"ת
ושים
ל זה
ונקטו

בלנות
שכיר
ר"ת
ימ"ל
ברא,
וידוע
י"ש.

בעיניו השבת ויבא לעשות בעצמו האיסור], דיש לחוש למרה"ע שיאמר דמותר. ועל כן מחזורתא ליישב דעת ר"ת כמש"כ לעיל (נלו"ט).

מהלכם של הכת"ם והאגרו"ם בביאור פלוגתתם

דן **אמנם** אחר העיון נראה דגם מהלך הא' עפ"י הט"ז לא מבואר די הצורך, דהן אמת דכן יוצא מדברי הט"ז וכמו שכתב כן גם הביאווה"ל וכמה אחרונים דלדברי הט"ז אף דהמנהג בקבלנות מ"מ כיון שרגילין גם בשכיר יום אסור, מ"מ לומר דגם ר"ת מתיר רק בכה"ג זה א"א, דברא"ש פ"ק דע"ז מבואר בטעם הר"י ד"רוב" בנין בתים הוא ע"י שכירי יום, ע"כ יש חשש מרה"ע, הרי דר"ת התיר גם בכה"ג.

והאמת יורה דרכו דר"ת לא חשש כאן למרה"ע וכמפורש בתוס' שבת (י"ז: ד"כ א"ן נתיין) דמוקי הגמ' במו"ק (י"ב) רק באבל דשם החמירו למרה"ע, וכן הובאה שיטה זו ברא"ש ור"ן (פ"ק דע"ז) כיסוד לשיטת המתירין שהוא הר"ת, ולכן שפיר דן ק"ו משדה באריסות, דלענין גוף המלאכה קיל קבלנות מאריסות.

אלא הא גופא קשיא, דהאיך יתכן לומר דאין חוששין למרה"ע כי אם באבל, והלא מפורש יוצא מהגמ' פ"ק דע"ז הנ"ל דחוששין במרחץ למרה"ע, וע"כ משום דלר"ת אין כאן המציאות של חשש וכנ"ל בריש הסי', והדרא קושיין לדוכת' דמשמע דפליגי במציאות הדברים, וצ"ע.

ומצאתי עוד בענין פלוגתא שבין ר"ת והר"י - בשו"ת כתב סופר (מלו"ט סי' מ"א), וזתו"ד: דוודאי לא חלק ר"ת במציאות שכתבו כל הראשונים דבימיהם לא היו רגילים בקבולת בנין, אלא דס"ל לר"ת דלאו דוקא היכא דהרוב עושים כך תולים בהיתר, אלא דגם במקצת עושים כן ידינוהו לזכות ויאמרו שבודאי עשה בקבלנות, ואולי משום איסור שבת עשה בקבלנות אע"ג שאין הרוב עושים כך, והא דאמרינן אריסא דמרחץ לא עבדי אינשי, שאני מרחץ דלא עבדו כלל, וגם במרחץ הדבר בעצמותו רחוק שיעשה אדם באריסות או בשכירות, כמ"ש הראשונים (ר"ן שם ספ"ו), דהוצאותיו מרובים והכנסתו מועטת, וזה בעצמו הטעם שאין הרוב עושים כן, ומשו"ה בוודאי לא יתלו בהיתר, דמי פתי יסור הנה לעשות באריסות ואיכא בוודאי מר"ע, משא"כ בקבולת בנין דאין טעם להרוב שאין עושים בקבולת כמו שהוא במרחץ אלא שלא נהיגי כך, ולהכי בקל יתלו שבהיתר עשה כיון שיש עכ"פ מיעוט שעושים ע"י קבולת כנ"ל, ע"כ. וכ"כ בשו"ת אגרות משה (אב"ע ח"א סי' ל"ה) ע"ש.

ולכאן קשה דלפי"ז אכתי מחולקים במציאות, דלר"י הרואים יתלו דעושה כהרוב, ואילו לר"ת ילמדו זכות שעושה כהמיעוט המצוי שג"כ דרך אינשי לעשות כן, וצ"ב.

והנראה דוודאי המציאות של הרואים חד הוא הן להר"י והן להר"ת, ופלוגתתם היא האיך לעמוד על המציאות הלז, וביתר ביאור: דכיון דא"א לעמוד על מציאות זו ע"י חקירת ודרישת בני אדם,

דמאן יימר כמה לברר המציאות, ו' תכונת נפשו - היינ נוהג בכך, וכיון ש בני אדם, נמצא לוטה בערפל, ופל

דמאן יימר כמה אינשי מספיקים בכדי לברר המציאות, ועוד כל אחד יאמר כפי תכונת נפשו - היינו כפי האיך דהוא עצמו נוהג בכך, וכיון שכן מן הנמנע לברר אצל בני אדם, נמצא דמציאות האמיתי בזה לוטה בערפל, ופליגי בסברא. האם תולין

לחוב דבחר רוב העולם אזלינן, או שתולין לזכות מחמת מיעוט המצוי, אבל כלפי שמיא לכו"ע הן להר"י והן לר"ת המציאות הוא בחד אופן, אלא שלא מבורר, ובזה כל אחד נוקט שיטתו עפ"י סברא האיך לדוננו, ודו"ק. L

